

Ötvenhatról személyesen

POMOGÁTS BÉLA

1934-ben született Budapesten. Irodalomtörténész, a Vigilia szerkesztőbizottságának tagja. Legutóbbi írását 2016. 8. számunkban közöltük.

Hatvan esztendeje: 1956. október 23-án tört ki Budapesten a magyar forradalom, és tizenhárom nappal később: 1956. november 4-én verték le a bevonuló szovjet csapatok. A két dátum között eltelt tizenhárom nap életem (a mögöttem levő több mint nyolcvan esztendő) legnagyobb személyes történelmi élménye volt. Élmény és tapasztalat, amely sohasem fakult meg a múltó évtizedek során, és amidőn 1989 tavaszán az ötvenhatos forradalom emléke és öröksége, hasonlóan egy vulkánhoz, amely évtizedes vagy évszázados némaság után váratlanul a tenger felszíne fölé emelkedik, a mélyből a felszínre tört, mintha ifjúságommal találkoztam volna: eltöltött a reménység és a várakozás. Más dolog, hogy ez a reménység bizony megfakult és szét-töredezett a mögöttünk lévő több mint negyedszázad közéleti tapasztalatai és csalódásai nyomán.

De hadd beszéljek most mindenekelőtt a magam hatévtizedes emlékeiről. Hatvan esztendeje október 23-án napfényes reggel köszöntött Budapestre, mintha a búcsúzó nyár egy kis időre visszatért volna, mielőtt minden az őszi ködbe merül. Lázás volt az ország, Rajk László és társai október 6-i temetése után kisebb egyetemista csoport tüntetést rendezett a Batthyány-örökmécsesnél. Hétfévi reggeleken hosszú sorokban álltunk az újságosbódék előtt, hogy hozzájussunk az Irodalmi Újság frissen megjelent számához, és versengve olvastuk Hágy Gyula, Tardos Tibor, Novobáczky Sándor írásait. Nagy Imrét egyik napról a másikra visszavették az uralkodó pártba, közlemény jelent meg Farkas Mihály korábbi honvédelmi miniszter (a hamis perek, Rákosi Mátyás mellett, legkártékonyabb szervezője) letartóztatásáról. Október 13-án ünnepélyesen eltemették az 1950-ben meggyilkolt Sólyom Lászlót és tábornoktársait. Gerő Ernő párt- és kormányküldöttség élén Jugoszláviába utazott, hogy megbékítse Titót, akit nemrég még az „imperialisták láncos kuttyájának” nevezett. Október 19-én Lengyelországban a börtönből nemrég szabadult Gomulka vette át a vezetést, a nyugati rádiók arról beszéltek, hogy Varsót szovjet csapatok vették körül, s velük szemben felvonultak a lengyel hadsereg egységei.

Az egyetemeken is forrongott minden. Október 16-án a szegedi tudományegyetemen megalakult a MEFESZ, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége. Addigra ugyanis kiderült, hogy az éveken keresztül monopolhelyzetet élvező ifjúsági szervezet, a DISZ (Dolgozó Ifjúság Szövetsége) alkalmatlan minden megújulásra. (Nagyon jellemző, hogy egyik vezetője, név szerint Hollós Ervin, pár hónappal később alezredesi rangban az értelmiség ellen